

Politie en alloctonen: gekookte kikkers?

Boekbespreking: Kleijer-Kool, L, (2013), Multicultureel politiewerk. Boom Lemma Uitgevers, Den Haag.

dr. Antoinette Verhage, post-doc onderzoeker Universiteit Gent, Antoinette.Verhage@UGent.be¹

Politie en multiculturaliteit, en de uitdagingen die deze combinatie met zich meebrengt, komen in politieonderzoek steeds vaker aan bod. Zeker in Angelsaksische literatuur, waar zelfs nieuwe benamingen zijn ontstaan, zoals “*multicultural law enforcement*” of “*policing in a multicultural setting*” (Chan, 1997; Shusta, Levine, Harris, & Wong, 2002). Etniciteit of multiculturaliteit is ook een onderzoekstopic in Nederlandstalig politieonderzoek, hoewel niet altijd als de focus van het onderzoek, vaak wel als thema dat bij onderzoek komt bovendien (zoals bijvoorbeeld in onderzoek naar politie en wijken (Liedenbaum et al., 2013)).

Langdurig etnografisch onderzoek in dit verband is in Nederlandstalig politieonderzoek zeldzamer, al is het maar omdat dergelijk fundamenteel onderzoek niet altijd financiering vindt. We zijn dan wat Vlaanderen betreft, vaak aangewezen op doctoraatstrajecten om dit soort onderzoek mogelijk te maken (zoals Verwee, 2013), of op uitzonderlijke grootschalige onderzoeksprojecten waarin dit mogelijk is (zoals het project Multiple Community Policing (Easton et al, 2009)). Gelukkig zijn er ook nu nog doctoraatsstudenten die de waarde van dit soort onderzoek inzien en er hun doctoraat aan willen wijden. Een voorbeeld daarvan is het onderzoek van Lianne Kleijer-Kool, *Multicultureel politiewerk*, dat ze voerde aan het Willem Pompe Instituut, van de Universiteit Utrecht.

In haar onderzoek gaat Kleijer-Kool na hoe de Nederlandse politie omgaat met de toegenomen ‘multiculturalisering’ van de Nederlandse maatschappij. De twee deelvragen die ze tracht te beantwoorden zijn (1) wat is het politiek-bestuurlijke antwoord van politie op de multiculturalisering? En (2) hoe gaat de uitvoerende politie te werk in multiculturele achterstandswijken?

Ze doet dit aan de hand van een doorgedreven literatuurstudie waarin ze twee ideaaltypische modellen voor politie, het politiemangementmodel (gebaseerd op Webers rationele bureaucratie) en het politiewerkmodel (gebaseerd op het beeld van de politie in de samenleving) ontwikkelt. Het onderzoek van Kleijer-Kool tracht steeds de realiteit aan deze ideaaltypen te spiegelen, om ze uiteindelijk op hun nut te kunnen beoordelen.

Multiculturaliteit in het beleid...

De auteur koppelt de overheidsbemoeyenis met betrekking tot multiculturalisering in Nederland, vooral aan het politiemangementmodel, waarbij in grote mate top-down beleid wordt opgelegd in de richting van centralisering, specialisering, formalisering, uniformiteit, structuur en resultaten. Ze

¹ Deze bijdrage verscheen eerder als Verhage, A (2014) Multicultureel Politiewerk. *Panopticon*, 35 (4), p 375-378.

schetst een geschiedenis van immigratie naar Nederland vanaf de jaren '50, waarbij Nederland in eerste instantie uitging van een tijdelijke arbeidsmigratie (en men het beleid dus richtte op 'remigratie'), maar ook onvermijdelijk beleidsmatig steeds meer naar integratie moest ontwikkelen. Uiteindelijk zet Nederland eind jaren '70 een overkoepelend minderhedenbeleid op, inclusief de stelling dat minderheden een volwaardige plaats moeten kunnen innemen in de Nederlandse samenleving. Dit betekent ook dat integratie, emancipatie, voorkomen van discriminatie en gelijkheid, beleidsmatig centraal komen te staan. Kleijer-Kool plaatst dit binnen een beheersmatige reflex van de overheid, waarbij men er van uit gaat dat multiculturalisering, een 'risico' inhoudt, dat te lijf gegaan moet worden. Ook politie krijgt hier een rol in, dankzij (of ondanks) de zorg om de slechte relatie tussen politie en minderheden (de politie wordt in die periode onder andere *racial profiling* en selectief optreden verweten). In de jaren 90 zet dit beleid zich op gelijke voet verder om na 2010, met de vorming van de nationale politie, eigenlijk helemaal uit te doven.

Overigens geeft de auteur hierbij aan dat de toenmalige beleidsvoering, gericht op integratie, ook schadelijke effecten heeft gehad ten aanzien van de positie van de allochtone agent. Zo zorgde het opleggen van quota voor de beschuldiging dat allochtone politiemensen niet meer op basis van hun kwaliteiten werden aangenomen. Overigens blijven politiekorpsen – ook op internationaal vlak – ondanks die quota vandaag nog altijd gedomineerd door een blanke, mannelijke cultuur (Vera & Koelling, 2013).

... en in de praktijk.

Tegenover dit beleidsverhaal zet Kleijer-Kool de politiepraktijk. De (empirische) kern van haar onderzoek bestond uit een etnografisch onderzoek, waarbij ze de dagelijkse politiepraktijk in kaart bracht aan de hand van een langdurige participerende observatie. Meer specifiek liep ze twee keer 6 maanden mee met uitvoerende politiemensen in multiculturele achterstandswijken in Amersfoort en Deventer.

De auteur geeft een zeer uitgebreide beschouwing van haar gehanteerde methode, en de beschrijving van haar methodologie is zeer leerzaam en herkenbaar voor andere politieonderzoekers. Hierbij gaat ze niet enkel in op wat ze heeft gedaan, maar ook op de morele dilemma's waar ze mee geconfronteerd werd en de rol die zij zelf als observator speelde (de rolverandering van outsider naar insider, hoe beperk je het risico van *going native*?). Dit deel van haar boek leest als een trein en is een aanrader voor alle onderzoekers die een stap willen zetten in het bestuderen van de politiewereld.

Wat de onderzoekster helaas niet duidelijk maakt in haar methodologie, is hoe ze haar observaties heeft aangepakt: zijn er specifieke dingen waar op gelet zou worden (of juist niet), was er een checklist van situaties of zaken die ze in haar observaties wilde bestuderen? Welk type interventies werd bijgewoond? Werd er vooral gekeken naar interactie tussen politie en minderheidsgroeperingen? Of naar minderheden binnen politie en hun rol in de organisatie? Wordt gefocust op zaken waar vooral allochtonen bij betrokken zijn en welke moeilijkheden dit voor een (overwegend autochtoon) korps oplevert,...? Of richt de onderzoekster zich op het bestuderen van welk soort problemen zich juist in multiculturele wijken voordoen? Of...?

Dit soort focuspunten worden niet meegegeven in de methode, wat doet vermoeden dat dit ook voor het onderzoek een gemiste kans is. Immers, ook bij de rapportage van het empirisch luik

ontbreekt een duidelijk kader dat verduidelijkt hoe de auteur naar haar praktijk kijkt – wellicht juist doordat er op voorhand geen duidelijke opzet was van de participerende observatie. Als gevolg daarvan gaat het empirisch luik eerder in op dagelijks politiewerk in het algemeen en veel minder op politie en multiculturaliteit.

Dat betekent echter niet dat het empirisch onderzoek niet waardevol is, integendeel. Het is een zeer mooie weergave van dagelijkse politiepraktijken, vol met citaten en inkijkjes in politiedenkwijzen en -reacties; het zit boordevol praktijkgeluiden, zeer treffend weergegeven, waardoor de lezer zich bij tijden op de achterbank van de surveillanceauto waant. De aansluiting op de onderzoeksvragen is echter niet altijd helder. Natuurlijk kan gediscussieerd worden over hoe sterk een onderzoeker op voorhand een empirisch onderzoek richting wil of moet geven. Dat neemt echter niet weg dat die data nadien structuur nodig hebben. In het empirisch luik blijft echter onduidelijk hoe de onderzoekster haar veelheid aan observaties heeft geanalyseerd en geselecteerd, en hoe ze heeft beslist wat wel en wat niet op te nemen. Hierdoor krijg je als lezer, wellicht onterecht, de indruk dat het een eerder eclectisch geheel is.

Opmerkelijk is dat hoewel onderzoek en beleid de neiging hebben te focussen op multiculturaliteit als bron van problemen, politiemensen problemen in buurten niet toewijzen aan de etnische afkomst van betrokkenen of de diversiteit van de wijk. Politiemensen wijzen niet op de multiculturaliteit van wijken, maar bijvoorbeeld eerder op bepaalde psychische problematieken van bewoners, oftewel het feit dat iemand (ik citeer) *“niet spoort”*. De verschillen tussen bevolkingsgroepen leiden vooral tot concrete problemen: de mogelijkheid tot communicatie (taal, verkeerd begrip) of de hogere drempel voor allochtone burgers om naar politie te stappen. Vooral wijkagenten worden met deze problemen geconfronteerd. Maar de politie werkt in een multiculturele buurt zoals ze dat elders ook zou doen met vergelijkbaar *“cliënteel”* van autochtone afkomst. De auteur concludeert dat het vaak de combinatie van maatschappelijke achterstand en culturele diversiteit is, die ervoor zorgt dat er *“broeinesten met een groot conflictpotentieel”* ontstaan.

Tot slot

De centrale vragen die bij het begin van het onderzoek werden vooropgesteld, worden in de conclusie zeer duidelijk beantwoord met betrekking tot het beleidsmatige, maar in veel mindere mate wanneer het gaat over het uitvoerend vlak. We kunnen wel vaststellen dat ondanks de pogingen tot top-down implementeren van verschillende beleidsinitiatieven, de praktijk eigen, diverse, oplossingen heeft bedacht, want daar wordt men al 30 jaar met de diversiteit geconfronteerd. Ondanks de invoering van een arsenaal aan werkgroepen, aanwijzingen, mails, beleidsplannen, en nog veel meer, is het toch vooral bottom-up dat het diversiteitsbeleid invulling wordt gegeven.

De auteur concludeert dan ook dat de papieren realiteit niet samenvalt met de praktijk, en wijst in dit verband op de noodzaak van discretionaire bevoegdheid van agenten. Politiewerk wordt immers in grote mate bottom-up vormgegeven. Ook eerder onderzoek benadrukte al dat de discretionaire bevoegdheid van politiemensen onvermijdelijk is wegens de complexiteit van het werk op straat (Gilleir, 2013; Rowe, 2007). Maar ditzelfde onderzoek haalt ook aan dat hiervoor de nodige omkadering essentieel is.

Het onderzoek stelde zichzelf tot doel om inzicht te geven in hoe politie in de praktijk omgaat met multiculturele buurten. We krijgen eerder een inzicht in politiepraktijken, - visies en percepties van politiemensen in hun dagelijkse activiteiten. Dat maakt het onderzoek er niet minder interessant op, maar het komt niet tegemoet aan de verwachtingen van de lezer bij aanvang. Ook wilde de auteur, bij aanvang van het boek, bijdragen aan politietheorie door na te gaan welke interactiepatronen er tussen politie en multiculturele samenleving zijn en welke sociale constructies worden er ontwikkeld. Hoewel dit zeer relevante vragen zijn, komt dit niet helemaal uit de verf. Het is dan ook zeker aan te raden aan de auteur om op deze vragen, op basis van haar rijke materiaal, verder in te gaan.

Dit onderzoek heeft voor verschillende doelgroepen een belangrijke meerwaarde. Het is interessante lectuur voor politiemensen, omdat het hen aan het denken zal zetten over vanzelfsprekendheden die niet zo vanzelfsprekend zijn. Een voorbeeld daarvan is de verwijzing naar het 'gekookte kikker syndroom' wat door één van de respondenten als metafoor wordt aangehaald voor het gestage assimilatieproces dat politieagenten doormaken in hun houding ten aanzien van allochtonen binnen én buiten de politie (wanneer je een kikker langzaam in water 'opwarmt', zo vertelt de respondent, zullen ze geleidelijk wennen aan de temperatuur, waardoor ze er niet op reageren, maar wanneer je een kikker in kokend water gooit – dan springen ze er gelijk weer uit).

Het boek is een aanrader voor studenten en onderzoekers die een inkijkje willen in de politiepraktijk en in politievisies. Huidig onderzoek levert ook een bijdrage aan het onderzoek naar politie omdat etnografisch onderzoek naar politie schaars is, en we hiermee verder inzicht krijgen in denkwijzen, mechanismen en praktijk van politiemensen die geconfronteerd worden met probleemwijken – of ze nu multicultureel zijn of niet.

Literatuur

- Chan, J. B. L. (1997). *Changing police culture: Policing in a multicultural society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Easton, M., Ponsaers, P., Demarée, C., Vandevoorde, N., Enhus, E., Elffers, H., Hutsebaut, F. & Gunther-Moor, L., (2009). *Multiple community policing: hoezo?* Gent: Academia Press.
- Gilleir, F. (2013). *Discretionaire ruimte bij de Belgische lokale politie: een explorerend, kwalitatief onderzoek naar uitvoeringswerk in de frontlijn*. Antwerpen: Maklu, Reeks Politiestudies nr. 8
- Liedenbaum, C., Descheemaeker, L., Easton, M., Noppe, J., Ponsaers, P., Terpstra, J., Vande Walle, G. & Verhage, A. (2013). *De wijk achter de botsing. Een onderzoek naar wijken in Nederland en België met ernstige ordeverstoringen*. Antwerpen: Maklu.
- Rowe, M. (2007). Rendering visible the invisible: police discretion, professionalism and decision-making. *Policing & Society*, 17(3), 279-294.
- Shusta, R. M., Levine, D. R., Harris, P. R., & Wong, H. Z. (2002). *Multicultural law enforcement: Strategies for peacekeeping in a diverse society*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
- Vera, A., Koelling, K., (2013), Street Cop Culture and the Aging Police Force: Understanding the Interplay between Demographic Change, Organizational Culture and Police Officers' Performance. *European Journal of Policing Studies*, 1(1), 64-88.
- Verwee, I., (2013), *De politierol bekeken door de bril van de burger. Een caleidoscoop van verwachtingen en betekenissen*. Antwerpen: Maklu.